

31.8.2022

EOAK/4938/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Lotta Hämeen-Anttila

ASUMINEN JA ERITYISEN TUEN TARVE

1 KANTELU

Kantelija arvosteli sosiaalitoimen menettelyä asiassa, joka liittyy vuokra-asunnosta tehdyn sopimuksen irtisanomiseen. Kantelija kirjoittaa, että hänen perheensä on shokissa, kukaan ei halua allekirjoittaa uutta vuokrasopimusta ja kaikki sanovat, että hänellä on velkoja ja sairaalalaskuja.

2 SELVITYS

---

3 RATKAISU

3.1 Lausunto

Saadun selvityksen perusteella irtisanominen on ollut perusteltu ja olisi kohtuutonta tässä tilanteessa edellyttää yhtiöltä sopimuksen jatkamista tai uuden vuokrasuhteen solmimista.

Asumiseen liittyvien haastavien tilanteiden ratkomiseksi tarjoaa kuntalaisilleen mahdollisuutta asumisneuvonnan palveluihin. Asumisneuvonta on matalan kynnyksen palveluohjausta, jota toteutetaan osana hyvinvointia edistävien palveluiden kokonaisuutta ja verkostossa vuokranantajien ja sosiaalityön kesken. Varsinaisesta sosiaalihuollon palveluohjauksesta ja sosiaalihuollon palveluista vastaa puolestaan Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, joka antaa asiassa oman lausuntonsa.

Vuokra-asuntotilanne on asunnontarvitsijan näkökulmasta erittäin hyvä eikä kohtuuhintaisten asuntojen puute ole este asunnon saannille. Mikäli henkilöllä on puutteita kyvyssä suoriutua vuokralaiselle kuuluvista velvoitteista ja/tai annettujen ohjeiden noudattamisessa, on ensisijaista, että hän saa tarvitsemaansa sosiaalihuollon tukea asumisensa järjestämiseksi ja asumisen turvaamiseksi.

3.2 Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lausunto

Selvitys kantelijan sosiaalihuollon palveluista

Ensimmäinen toimeentulotukihakemus saapui sähköisesti 7.7.2020. Kantelija haki tukea ruokaan, koska oli menettänyt rahansa. Kantelijalle 7.7.2020 lähetetyssä lisäselvityspyynnössä pyydettiin laittamaan vireille Kelaan perustoimeentulotukihakemus sekä toimittamaan kahden kuukauden tiliotteet 24.7.2020 mennessä. Pyydettyjä selvityksiä ei toimitettu määräaikaan mennessä, jonka vuoksi hakemus hylättiin 24.7.20 tehdyllä päätöksellä, jossa kantelijaa kehoitettiin edelleen hakemaan perustoimeentulotukea Kelasta.

Seuraavan kerran kantelija haki toimeentulotukea 7.1.2021 sähköisellä hakemuksella, johon hän ei ollut kirjoittanut mitään, mutta kirjaamosta toimitettiin sosiaalitoimeen hänen sinne toimittamiaan liitteitä. Liitteiden mukaan joulukuun vuokrasta osa ja tammikuun vuokra kokonaan oli maksamatta. Kelan perustoimeentulotukihakemus oli vireillä. Täydentävän/ehkäisevän toimeentulotuen hakemus hylättiin 7.1.2021 tehdyllä päätöksellä, koska vuokra kuuluu Kelan perustoimeentulotukeen. Kantelijaa ohjattiin hakemaan joulukuun vuokraan takautuvasti tukea Kelasta.

Viimeisin toimeentulotukihakemus saapui 16.2.2021 kirjallisesti. Kantelija ilmoitti, ettei asunnossa ole sähköä, eikä tilillä rahaa maksaa sähkörästilaskua. Sosiaaliohjaaja teki asiakkaalle lisäselvityspyynnön 16.2.2021 ja ohjasi asiakasta toimittamaan sähkölaskut Kelaan perustoimeentulotuen tarkistamista varten, jonka jälkeen ne voidaan käsitellä kunnassa. Samalla pyydettiin toimittamaan tiliotteita lisäselvityksinä 2.3.2021 mennessä. Sosiaaliohjaaja hylkäsi hakemuksen 4.3.21, koska kantelija ei ollut toimittanut sähkölaskuja Kelaan, eikä myöskään sosiaalitoimeen kyseisiä laskuja tai pyydettyjä tiliotteita. Toimeentulotuen käsittelijä oli kirjannut päätökseen, että hakemuksen liitteiden perusteella oli saatu kuva, että sähköt olivat kytkettyinä takaisin. Liitteiden mukana oli tieto myös perheen hädöstä 31.8.21 mennessä. Perhettä ohjattiin päätöksessä uuden asunnon etsimisessä.

Seuraavaksi kantelija oli ollut yhteydessä sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvonta Polun chatiin 12.4.2021 ja ilmoittanut tulevasta hädöstä. Viestittelyn aikana asiakas uhkasi polttaa itsensä bensiinillä, jonka vuoksi työntekijä oli ilmoittanut asiakkaalle soittavansa Häätäkeskuslaitokselle. Työntekijä ilmoitti asiasta hätäkeskukseen ja poliisi oli ilmoittanut käyvänsä asunnossa. Työntekijä teki myös 12.4.21 sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen asiakkaan ilmeisestä sosiaalihuollon tarpeesta asiakasohjauksen sosiaalityöhön.

Ilmoituksen perusteella asiakasohjauksen sosiaaliohjaaja oli lähettänyt asiakkaalle 14.4.2021 päivätyn kirjeen, jossa oli edelleen neuvottu miten ja miltä tahoilta vuokra-asuntoja voi hakea. Hakijaa oli kannustettu asunnon hakemiseen ja kerrottu, että sosiaalihuollolla ei ole mahdollisuutta vuokrata asuntoja tai perua annettua hädettä, mutta asiakkaalla on vielä hyvin aikaa ennen hädän toteutumista saada uusi vuokra-asunto.

Seuraavaksi asiakas lähetti yhtymän sähköisen palautejärjestelmän kautta asiakaspalautteen 18.6.2021 ja toivoi yhteydenottoa. Palautteessa asiakas oli ilmoittanut tulevasta hädästä. Johtava sosiaalityöntekijä yritti tavoittaa asiakasta palautteessa olleesta puhelinnumerosta samana päivänä, mutta numeroon ei saatu yhteyttä, jolloin johtava sosiaalityöntekijä laittoi asiakkaalle sähköpostia ja pyysi olemaan yhteydessä häneen tai ohjaus- ja neuvontapalvelu Polkuun. Asiakkaalta tuli useita sekavia sähköposteja. Johtava sosiaalityöntekijä ilmoitti asiakkaan tilanteesta alueen asiakasjakotiimiin, jotta asiakkaalle varattaisiin aika tulevan hädän takia. Sosiaaliohjaaja lähetti 2.7.2021 asiakkaalle kirjeen ja varasi ajan tapaamiseen 12.7.2021.

Asiakasohjauksen sosiaalityössä työpari tapasi asiakkaan sosiaalitoimistossa 12.7.21. Tapaamisesta oli sovittu kirjeellä.

Tapaamisella kantelijan kanssa sosiaalikeskuksessa keskusteltiin asiakkaan tilanteesta. Hän oli saanut hädän nykyisestä Vuokra-asunnosta ja tarvitsi nyt uutta asuntoa.

Sosiaalitoimesta oli toistuvasti ohjattu kantelijaa hakemaan vuokra-asuntoja. Kantelija vetosi mm. luottotietojen puutteeseen. Hänen kertomastaan ei saanut tarkkaa käsitystä, mistä luottotietojen menetyksen aiheuttaneet velat olivat syntyneet.

Työntekijä tulosti asiakkaalle internetistä löytyneen asunnon asuntoilmoituksen, jossa luottotietoja ei edellytetty. Työntekijä ohjasi asiakasta olemaan omatoiminen ja aktiivinen asuntopaussa ja painotti, että kovin valikoiva ei tulisi asunnon suhteen olla. Vastaanotolla kantelijalle sovittiin uusi tapaamisaika 9.8.2021. Aika lähetettiin hänelle tiedoksi myös kirjeenä.

Kantelija ei saapunut vastaanotolle 9.8.2021. Työntekijä yritti tavoittaa häntä myös puhelimitse, mutta puhelimeen ei saatu yhteyttä. Kantelijalle lähetettiin kirjeitse ja tekstiviestillä tieto uudesta vastaanottoajasta. Kantelijan ensimmäinen vastaanottoaika kului asumistilanteen selvittelyyn eikä kantelija tuonut esiin muita perheensä palvelutarpeita. Asumisasioiden lisäksi seuraavalla vastaanotolla on tarkoitus selvittää laajemmin kantelijan perheen elämäntilannetta ja palvelujen tarvetta.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän arviointi

Kantelija on tuonut esiin yhtymälle toimitetuissa täydentävän/ehkäisevän toimeentulotuen hakemuksissaan rästiintyneet asumiskulut ja 31.8.2021 tapahtuvan hädän tammi- ja helmikuussa 2021. Kantelijaa on toimeentulotukipäätösten yhteydessä ohjattu ja neuvottu uuden vuokra-asunnon hakemisessa. Kantelijaa on myös ohjattu hakemaan toimeentulotukea rästiintyneisiin asumiskuluihin Kelasta, jolle kuuluu vastuu perustoimeentulotuen myöntämisestä asumiskuluihin. Hakemuksissaan kantelija ei ole tuonut esiin muuta palveluntarvetta, joten toimeentulotukihakemukset on sinällään käsitelty asianmukaisesti ja asiakasta on ohjattu ja neuvottu sekä taloudelliseen tukeen että vuokra-asumiseen liittyvissä asioissa.

Kantelija oli yhteydessä sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvontapalvelu Polkuun 12.4.2021 häätoasiassaan. Ohjaus- ja neuvontapalvelut toimi tilanteen vaatimalla tavalla ja siirsi välittömästi asian hoitamisen sosiaalityöhön. Asiakasohjauksen sosiaaliohjaaja on reagoinut ilmoitukseen lähettämällä kantelijalle 14.4.2021 kirjeen, missä on ohjannut ja neuvonut vuokra-asumisen hakemisessa. Asiakastiedoista ilmenivät taloudelliset vaikeudet kevään ajalta, ja asiakas oli yhteydenotossa ohjaukseen ja neuvontaan itsetuhoinen. Tässä tilanteessa oikeampi tapa, vallitsevasta pandemiatilanteesta huolimatta, olisi ollut kutsua kantelija vastaanotolle tai tarjota kotikäyntiä ja selvittää laajemmin hänen ja hänen perheensä tilannetta ja kykyä itsenäiseen toimintaan asumisasiassaan.

Kantelija oli uudelleen yhteydessä yhtymään sähköisen palautejärjestelmän kautta 18.6.2021 ja toivoi yhteydenottoa tulevan hädän vuoksi. Johtava sosiaalityöntekijä yritti tavoittaa välittömästi kantelijaa siinä onnistumatta ja pyysi sosiaalityöstä järjestettävän asiakkaalle vastaanottoajan tilanteen selvittämiseksi. Kantelijalle järjestyi vastaanottoaika 12.7.2021. Asiakastiedoista ilmenevien seikkojen ja kantelijan käyttäytymisen perusteella olisi ollut suotavaa järjestää vastaanottoaika nopeammin.

Vastaanottoajalla 12.7.2021 oli akuuttina asiana selviteltävänä asumisasiä. Sosiaalityössä arvioitiin tilannetta ja ohjattiin ja neuvottiin vuokra-asunnon hakemisessa ja tuettiin vuokra-asuntojen haussa. Jatkotapaamisella 9.8.2021 oli tarkoitus arvioida tilannetta uudelleen ja kantelijan niin halutessa aloittaa myös laajemmin perheen palvelutarpeen selvittäminen. Kantelija ei saapunut sovitulla ajalla. Hänelle on lähetetty tiedoksi uusi vastaanottoaika.

Kokonaispalveluprosessia arvioiden kantelijan perheen kokonaistilannetta ja palvelutarpeita olisi pitänyt alkaa selvittää aikaisemmin, vähintään 12.4.2021 yhteydenoton jälkeen. Vaikka kantelija on itse myötävaikuttanut palveluprosessin etenemiseen jättämättä noudattamatta annettuja ohjeita ja neuvoja tai jättämättä saapumatta annetulle vastaanottoajalle, kantelijaa olisi tullut pyrkiä tapaamaan aktiivisesti, eikä tyytyä kirjeitse tapahtuvaan neuvontaan ja ohjaukseen vallitsevasta pandemiatilanteesta huolimatta. Tapaamisella olisi tullut varmistaa kantelijan perheen kyky toimia tilanteessa ja mahdolliset muutkin palvelutarpeet. Tältä osin yhtymän Perhe- ja sosiaalipalvelujen työikäisten palveluissa kehitetään asiakasprosesseja siten, että asiakkaiden kokonaisvaltaiseen tilanteeseen ja palvelutarpeeseen kiinnitetään jatkossa tehostetummin huomiota.

Kantelijaa on toistuvasti kirjeitse ja vastaanotolla ohjattu ja neuvottu asumisensa turvaamisessa. Häntä on tuettu asumishakemusten tekemisessä ja hänelle on varattu jatkovastaanottoaikoja asumisen turvaamisen varmistamiseksi. X:ssä on hyvä vuokra-asuntotilanne ja annetulla ja tarjotulla tuella on mahdollista saada uusi vuokra-asunto ennen hädän toteutumista. Tältä osin yhtymässä on toimittu lainsäädännön mukaisesti ja pyritty edistämään kantelijan perheen perustuslaillista oikeutta asuntoon sekä annettu ohjausta- ja neuvontaa ja tukea asumisasiassa. Kantelija ei ole tuonut esiin perheensä sairauskuluja, joten maksujen alentamisesta tai vapautumisesta ei ole informoitu. Perusterveydenhuollon kulut kuuluvat Kelan perustoimeentulotuen piiriin, joten mahdollisesti Kela on informoinut asiasta toimeentulotuen käsittelyn yhteydessä.

3.3 Keskeiset oikeusohjeet

Keskeiset oikeusohjeet ovat tämän päätöksen liitteenä.

3.4 Arviointini

Katson Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän menetelleen lainvastaisesti ja virheellisesti siinä, ettei se ole huolehtinut kantelijan palvelutarpeen arvioinnista sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaisesti eikä se ole ottanut huomioon kantelijan oikeutta saada sosiaalihuoltolain 3 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea. Palvelun laatu ei ole ollut hyvää, eikä toiminnassa ole otettu huomioon asiakkaan etua sosiaalihuoltolain 4 §:n mukaisesti.

Olen samaa mieltä hyvinvointikuntayhtymän kanssa siitä, että sekä kantelijan että hänen perheensä kokonaistilannetta ja palvelutarpeita olisi pitänyt selvittää aikaisemmin.

Sosiaaliviranomaisten velvollisuus arvioida palvelun tarve

Voimassa olevan lainsäädännön tarkoituksena on pyrkiä ennaltaehkäisemään vakavien kriisitilanteiden syntymistä sekä suojata erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia henkilöitä. Sosiaalihuoltolain tavoitetta siirtää painopistettä korjaavasta tuesta ehkäisevään tukeen on edistetty muun muassa muiden hallinnonalojen ohjausvelvoitetta selkeyttämällä. Jos henkilön sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, on laissa säädetyillä tahoilla velvollisuus ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön suostumuksella otettava yhteys kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. Jos henkilön suostumusta ei voida saada mutta henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, laki velvoittaa olemaan yhteydessä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen salassapitosäännösten estämättä (ns. huoli-ilmoitus, sosiaalihuoltolaki 35 §).

Kun tieto mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä on tullut sosiaalitoimeen, syntyy toimintavelvollisuus sosiaalihuoltolain 36 §:n perusteella. Kiireellisen avun tarve on arvioitava välittömästi. Kiireellisen arvioinnin lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeensa arvioiduksi kokonaisvaltaisesti. Tämä palvelutarpeen arviointi on toteutettava viipymättä ja ellei laissa ole muuta säädetty vähintään siten, että henkilöllä on mahdollisuus saada tarvittavat palvelut kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asia on tullut vireille (sosiaalihuoltolaki 45 §).

Tieto ilmeisestä sosiaalihuollon tarpeesta voi tulla henkilön oman hakemuksen kautta tai muulta taholta sosiaalitoimen ulkopuolelta, mutta tieto voi tulla myös sosiaalitoimen sisältä ja perustua esimerkiksi sosiaalitoimessa tehtyihin havaintoihin. Riippumatta siitä mitä reittiä tieto sosiaalitoimeen tulee, on toimintavelvollisuus lain mukaan sama. Sääntely ohjaa siihen, että palvelujen tarve arvioitaisiin kokonaisvaltaisesti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta tilanteet eivät pääsisi kriisiytymään. Jos tilanne on jo kriisiytynyt, on kiireellisiin tilanteisiin reagoitava mahdollisimman nopeasti ja järjestettävä tarvittaessa välitöntä apua.

Oikeus erityiseen tukeen

Edellä mainitun sääntelyn lisäksi sosiaalihuoltolaissa on pyritty eri tavoin suojaamaan niitä henkilöitä, joilla on erityisiä vaikeuksia saada tarvitsemiaan sosiaali- tai terveystalvveluja.

Tarpeiden arviointiin ja tueksi palvelujen saamiseen erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä on oikeus saada muun muassa tarvittava sosiaalityö. Ja jos menettely on asiakkaan edun mukainen, virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös kaikista niistä sosiaalipalveluista, joilla yhdessä turvataan erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys.

Viranhaltijan on tehtävä päätökset ottaen huomioon sosiaalihuoltolain 39 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa esitetty arvio palvelujen välttämättömyydestä sekä muun muassa suunnitelmat niistä terveydenhuollon palveluista, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan huolenpidon, toimeentulon, terveyden tai kehityksen kannalta. Toimeentulotukea koskevat päätökset voi tehdä toimeentulotuesta vastaava viranhaltija ottaen huomioon asiakkaan tai hänen perheenjäsenensä omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän arvion tuen tarpeesta.

Säännöksillä, jotka koskevat erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä on tarkoitus turvata se, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat henkilöt saavat tarvitsemansa avun ja tuen. Säännökset on tarkoitettu sovellettaviksi tilanteissa, joissa henkilö ei itse kykene hakemaan tarvitsemaansa apua tai henkilön avun saaminen on vaarassa estyä sen vuoksi, ettei hän kykene riittävässä määrin vastaanottamaan tai antamaan avun saamiseksi tarvittavaa tietoa.

Arvio Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän toiminnasta

Totean että Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän selvityksen sisältämien tietojen perusteella kantelija on ollut erityisen tuen tarpeessa siten kuin sosiaalihuoltolain 3 §:ssä määritellään. Kantelijalla on ollut erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaalipalveluja. Hänellä on ollut vaikeuksia ilmaista kirjallisissa hakemuksissa tarvitsemaansa apua ja perheensä tilannetta tai liittää hakemuksiin tarvittavia liitteitä. Saatavilla ollut yleinen ohjaus ja neuvonta ei ole ollut hänelle riittävä tukimuoto.

Aineiston perusteella sosiaalitoimessa ei tunnistettu, että kantelija on erityistä tukea tarvitseva henkilö, eikä hänen asioitaan käsiteltäessä ole noudatettu edellä selostamaani haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojaamiseksi tarkoitettua sääntelyä. Kiinnitän huomiota siihen, ettei myöskään lausuntoa annettaessa ole ymmärretty miltä osin lainsäädäntöä ei ole noudatettu.

Saamani selvityksen perusteella myös kantelijan sosiaalihuoltolain 35 §:ssä tarkoitettu ilmeinen sosiaalihuollon tarve tunnistettiin vasta hyvin myöhäisessä vaiheessa, eikä toiminnassa noudatettu asiakkaan oikeutta saada palvelutarpeensa sekä kiireellisesti että kokonaisvaltaisesti arvioitua.

Selvityksessä annettujen tietojen perusteella hakijan toimeentulotukihakemuksia käsiteltäessä kantelijaa on ohjattu hakemusprosessin läpiviemisessä siten, että kantelija toimittaisi hakemuksen käsittelemiseksi tarvittavat tiliotteet ja laittaisi hakemuksen vireille myös Kelassa. Korostan, että yksinomaan henkilön toimeentulotukihakemuksen käsitteleminen toimeentulotukilaissa säädetyssä aikataulussa ottaen huomioon tehtävien jaon Kelan ja kunnallisen sosiaalitoimen välillä ei ole riittävä toimenpide avun tarpeen määrittämiseksi.

Näkemykseni mukaan tiedot siitä, että kantelijan oli vaikea saada rahaa riittämään ruokaan ja sähkөөn ja hakemuksesta ilmennyt syy rahavaikeuksiin olisivat edellyttäneet, että toimeentulotukihakemuksen käsitteijä olisi tiedon saatuaan huolehtinut henkilön avun tarpeen arvioimisesta sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaisesti.

Laki ei edellytä, että nimenomaan hakemuksen käsitteijä arvioi avun tarpeen, mutta se velvoittaa välittämään tiedon eteenpäin ja selvittämään tilanteen. Sosiaalihuoltolain mukaisia mahdollisia perusteita avun antamiseen ovat paitsi taloudellisen tuen tarve myös fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvä tuen tarve. Taloudellisen tuen tarpeen arviointi pitää sisällään myös veloitteen selvittää henkilön oikeutta ensisijaisiin etuuksiin ja mahdollista tuen tarvetta niiden saamiseksi.

Kun kantelija on ilmoittanut tulevasta hädöstä, on hänelle annettu ainoastaan ohjeistusta asuntojen hakemisesta kirjallisessa päätöksessä. Vasta kun kantelija on sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvonta Polun chatissä uhannut polttaa itsensä bensiinillä, työntekijä teki sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen asiakkaan ilmeisestä sosiaalihuollon tarpeesta asiakasohjauksen sosiaalityöhön. Huomioni kiinnittyi erityisesti siihen, että tässä tilanteessa työntekijä ilmoitti asiasta myös hätäkeskukseen ja poliisi oli ilmoittanut käyvänsä asunnossa. Sosiaalitoimessa sosiaaliohjaaja sen sijaan päätyi lähettämään ainoastaan kirjeitse ohjeita, eikä asiakkaan luona tehty kotikäyntiä.

Pidän tehtyjä virheitä erittäin vakavina. Menettelyä ei mielestäni voi pitää hyväksyttävänä, vaikka tapahtuma-ajankohtana on pyritty noudattamaan varovaisuutta koronaepidemian takia. Korostan, ettei terveysturvallisuuteen pyrkiminen oikeuta olemaan noudattamatta voimassa olevia normeja, jotka on säädetty kaikkein heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden perusoikeuksien turvaamiseksi. Saamani selvityksen mukaan osa sosiaalitoimen työskentelystä on tapahtunut poikkeusolojen aikana, mutta kyseisenä ajankohtana ei ollut säädetty kuntien oikeudesta luopua sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetuista palvelutarpeen arvioinneista.

Korostan, että myös pandemian ja poikkeusolojen aikana on suojattava perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaisesti jokaisen oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen turvallisuuteen, perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseen oikeuteen välttämättömään huolenpitoon sekä perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyyn oikeuteen riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen.

Tiedonkulku eri toimijoiden välillä

Pidän myönteisenä sitä, että järjestää matalan kynnyksen asumisneuvontaa. Asumisneuvonta ei kuitenkaan aina tavoita ajoissa kaikkia sitä tarvitsevia. Totean, että vuokra-asuntotoiminnasta vastaavien tahojen on mahdollista olla yhteydessä sosiaalitoimeen sosiaalihuoltolain 35 §:n 3 momentin mukaisesti, jotta neuvontaa ja siihen liittyviä tukitoimia saataisiin tarjottua ajoissa sitä tarvitseville.

- - -

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän huomiota eri ammattiryhmien lakisääteiseen velvollisuuteen ja oikeuteen tehdä tarvittaessa huoli-ilmoitus erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden perusoikeuksien turvaamiseksi. Pyydän, että Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä huolehtivat henkilöstönsä kouluttamisesta ja ohjeistamisesta tarvittavilta osin.

Näissä tarkoituksissa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle.

Lähetän päätöksen tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

LIITE

Päätökseen 4938/2021 liittyvät keskeiset oikeusohjeet

Suomen perustuslaki

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus turvallisuuteen. Ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on

1. edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;
2. vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;
3. turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;

4. edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa; sekä
5. parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Sosiaalihuoltolain 3 §:n 3 kohdan mukaan erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä ja asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), jäljempänä vanhuspalvelulaki, 3 §:ssä säädetään;

Sosiaalihuoltolain 4 §:n mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

1. asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin;
2. asiakkaan itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden vahvistumisen sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
3. tarpeisiin nähden oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen;
4. mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan;
5. kielellisen, kulttuurisen sekä uskonnollisen taustan huomioimisen;
6. toivomuksia, taipumuksia ja muita valmiuksia vastaavan koulutuksen, väylän työelämään sekä osallisuutta edistävän toiminnan;
7. asiakassuhteen luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan asiakkaan kanssa.

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen.

Sosiaalihuoltolain 12 §:n mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu.

Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitetulta kotikunnaltaan tai siltä kuntayhtymältä, johon kotikunta kuuluu, ellei muualla laissa toisin säädetä.

Sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa jokapäiväisestä elämästä selviytymisen tueksi, asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen sekä sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi.

Sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä muun muassa kotipalvelua, kotihoitoa ja asumispalveluja.

Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut.

Sosiaalihuoltolain 30 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan eikä hänen ihmisarvoaan loukata (1 mom.).

Sosiaalihuoltoa koskevia päätöksiä ja ratkaisuja tehtäessä ja sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan etu siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään (2 mom.).

Sosiaalihuoltolain 33 §:n 1 momentin mukaan sosiaalipalvelujen tulee olla sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää.

Sosiaalihuoltolain 35 §:ssä säädetään yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi (ns. huoli-ilmoitus).

Pykälän 1 momentin mukaan, jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikirjuri tai sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoiton, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä.

Sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaan, kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytyksiä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnalliseen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos:

1. henkilö on yli 75-vuotias;
2. henkilö saa vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista ylintä hoitotukea.

Pykälän 4 momentin mukaan arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toiveensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Ikääntyneen väestön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä vanhuspalvelulaissa säädetään. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä säädetään lastensuojelulaissa.

Pykälän 5 momentin mukaan palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.

Sosiaalihuoltolain 37 §:n mukaan palvelutarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, onko henkilöllä tuen tarvetta. Jos henkilö tarvitsee tukea, arvioidaan, onko tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. Palvelutarpeen arviointi sisältää: 1) yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta; 2) sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä; 3) asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan, ellei palvelutarpeen arvioimiseen yhteistyössä asiakkaan kanssa ole ilmeistä estettä; 4) asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion 42 §:n mukaisen omatyöntekijän tarpeesta.

Sosiaalihuoltolain 38 §:n mukaan, kun tuen tarve on luonteeltaan tilapäistä, on oikea-aikaisilla ja riittävillä tilapäisillä palveluilla pyrittävä ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta. Kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa, palveluja on järjestettävä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päätyminen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Jos tuen tarve on vain osittain pysyvä tai pitkäaikainen, on tuki järjestettävä muilta osin siten kuin edellä 1 ja 2 momentissa säädetään.

Sosiaalihuoltolain 39 §:n 1 momentin mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Sosiaalihuoltolain 41 §:n 1 momentin mukaan palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimi-joiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden.

Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

Sosiaalihuoltolain 42 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Pykälän 2 momentin mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä. Pykälän 3 momentin mukaan omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää 38 §:n 2 ja 3 momentin toteuttamista sekä toimia tarvittaessa muissa sosiaalihuoltolaissa säädetyissä tehtävissä.

Sosiaalihuoltolain 45 §:n 1 momentin mukaan kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille. Sosiaalihuoltoa koskeva päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä. Päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireilletulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästykselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste (2 mom.).

Sosiaalihuoltolain 46 §:n 1 momentin mukaan omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös niistä sosiaalipalveluista, joilla yhdessä turvataan 12 §:n mukaisesti erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys, jos menettely on asiakkaan edun mukainen. Viranhaltija tekee päätökset ottaen huomioon 39 §:ssä tarkoitettussa asiakassuunnitelmassa esitetyn arvion palvelujen välttämättömyydestä sekä suunnitelmat muun muassa niistä terveydenhuollon, palveluista, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan huolenpidon, toimeentulon, terveyden tai kehityksen kannalta (3 mom.).

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 4 §:n mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen (1 mom.).

Sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuutena on noudattaa ammattitoiminnassaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään (2 mom.).

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain tarkoituksena on edistää asiakasturvallisuutta sekä sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys ja ammattitoiminnan edellyttämät valmiudet (1 §).

Lain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin (1 mom.).

Sosiaalihuollon ammattihenkilön työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammattihenkilö saa työssään tarvittavan perehdytyksen ja että hän voi osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen (2 mom.).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, asiakaslaki) annetun lain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan (1 mom.). Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa (2 mom.).

Asiakaslain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Jos sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. Jos on kysymys asiasta, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, on tulkitsemisesta ja kääntämisestä huolehdittava siten kuin hallintolain (434/2003) 26 §:ssä säädetään.

Asiakaslain 7 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta.

Laki toimeentulotuesta

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.

Pykälän 2 momentin mukaan ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Toimeentulotukilain 2 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta.